

राष्ट्रीय आरोग्य अभियान

जिल्हा परिषद अहमदनगर

आरोग्य विषय कामकाजाचा सार्वजनिक अहवाल

जिल्हा एकात्मिक आरोग्य व कुटुंब कल्याण सोसायटी, आरोग्य विभाग

जिल्हा परिषद अहमदनगर

अहमदनगर जिल्हा परिषद - आरोग्य विभाग

राष्ट्रीय आरोग्य अभियान - एक ओळख

- ग्रामीण भागातील लोकांचे विशेषतः महिला व मुलांचे आरोग्य उंचावणे व आरोग्य विषयक निर्देशांकांमध्ये सुधारणा होण्यासाठी तसेच सामाजिक परिवर्तन होण्याच्या दृष्टीने भारत सरकारने राष्ट्रीय ग्रामीण आरोग्य अभियानाची सुरुवात १२ एप्रिल २००५ मध्ये केली.
- आरोग्य व्यवस्थेमध्ये संरचनात्मक सुधारणा करणे व ग्रामीण भागातील गरीब महिला व मुलांपर्यन्त गुणवत्ता पूर्ण अदययावत व परिणाम कारक प्राथमिक आरोग्य सेवा पुरेशा प्रमाणात पोहचवणे हे या अभियानाचे ध्येय आहे.
- राष्ट्रीय ग्रामीण आरोग्य अभियान हा एक नविन आरोग्य कार्यक्रम नसून ते एक धोरण आहे. समाजाच्या आरोग्यावर थेट परिणाम करणाऱ्या बाबींविषयी उदा. परिसर स्वच्छता, पोषण, सुरक्षित पाणी पुरवठा या विषयी विशेष काळजी घेतली जाणार आहे.
- आरोग्य सेवा देण्याच्या पध्दतीत काही अमुलाग्र बदल करण्याची संकल्पना या अभियानात आहे. प्रजनन व बाल आरोग्य, राष्ट्रीय रोग सर्वेक्षण व नियंत्रण कार्यक्रम इ. महत्वाच्या आरोग्य कार्यक्रमात हे अभियान महत्वाची भूमिका बजावणार आहे.
- या अभियानात आपल्या देशातील पारंपारीक औषधोपचार पध्दतींचे (आयुर्वेद, युनानी,सिध्द,योग व होमिओपथी) पुनरुज्जीवन करण्याचा प्रयत्न केला जाणार आहे.

राष्ट्रीय आरोग्य अभियान अंतर्गत जिल्हा स्तरावर जिल्हा आरोग्य अभियान, जिल्हा दक्षता व सनियंत्रण समिती, नियामक समिती व कार्यकारी समितीची स्थापना करण्यात आलेली आहे. त्याची रचना पुढीलप्रमाणे आहे.

जिल्हा आरोग्य अभियान

१. अध्यक्ष - मा.पालकमंत्री
२. सहअध्यक्ष - मा. जिल्हा परिषद अध्यक्ष
३. सदस्य सचिव - जिल्हा आरोग्य अधिकारी

तसेच जिल्ह्यातील लोकसभा, विधानसभा, स्थायी समिती, आयुष स्वयंसेवी संस्था प्रतिनिधी इ. जिल्हा आरोग्य अभियानाचे सदस्य आहेत.

जिल्हा दक्षता व सनियंत्रण समिती

१. अध्यक्ष - जेष्ठ मा. लोकसभा सदस्य
२. सहअध्यक्ष - जिल्ह्यातील इतर मा.लोकसभा सदस्य
३. सदस्य सचिव - जिल्हा आरोग्य अधिकारी

नियामक समिती

१. अध्यक्ष - मा. जिल्हाधिकारी, अहमदनगर
२. उपाध्यक्ष - मा. मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद अहमदनगर
३. सदस्य सचिव - मा. जिल्हा आरोग्य अधिकारी, जिल्हा परिषद अहमदनगर

कार्यकारी समिती

१. अध्यक्ष - मा. मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद अहमदनगर
२. सदस्य सचिव - मा. जिल्हा आरोग्य अधिकारी, जिल्हा परिषद अहमदनगर

तक्रार निवारण समिती

१. आशा कार्यक्रम -

१. अध्यक्ष - मा.मुख्य कार्यकारी अधिकारी
२. सदस्य - जिल्हा आरोग्य अधिकारी
३. सदस्य - जिल्हा शल्य चिकित्सक
४. सदस्य सचिव - जिल्हा कार्यक्रम व्यवस्थापक
५. सदस्य - विविध विभाग प्रमुख

२. जननी शिशु सुरक्षा कार्यक्रम-

१. तक्रार निवारण अधिकारी - श्री.हेमंत कुलकर्णी, प्रशासकीय अधिकारी (आरोग्य) जि.प.अहमदनगर.(०२४१-२३२३७५२)

आरोग्य निर्देशांक

निर्देशांक	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
जन्मदर	19.7	18.5	18.4	18.3	17.5	17.4	17.2	17.2
मृत्युदर	6.7	6.3	6.7	5.7	5.4	5.9	5.6	5.5
अर्भक मृत्युदर	35.4	30	21	24	25	24	24	24
मातामृत्युदर	---	---	---	0.56	0.64	0.6	0.6	0.65
एकुण जननदर	2.3	2.1	2.2	2.2	2.2	2.0	2.0	2.2

राष्ट्रीय ग्रामीण आरोग्य अभियान अंतर्गत मागील ४ वर्षातील मंजुर निधी व झालेला खर्च (खर्च रु. लाखामध्ये)

अ.क्र.	वर्ष	मंजुर अनुदान	उपलब्ध अनुदान	खर्च	उपलब्ध अनुदानाशी टक्केवारी	मंजुर अनुदानाशी टक्केवारी
1	2008&09	2,399.85	2,717.09	2,216.29	81.57	92.35
2	2009&10	3,024.79	2,750.69	2,384.92	86.7	78.85
3	2010&11	3,110.10	3,110.10	2,874.84	92.44	92.44
4	2011&12	3869.95	3869.95	3521.52	91.00	91.00
5	2012&13	2476.56	2455.24	2362.98	96.24	95.41
6	2013&14	2890.97	2883.48	2653.38	92.02	91.78

❖ जननी सुरक्षा योजना

जननी सुरक्षा योजनेअंतर्गत अनुसुचित जाती, जमाती व दारीद्वयरेषेखालील लाभार्थ्यांना घरी प्रसूती झाल्यास रु. ५००/-, संस्थेत प्रसूती झाल्यास रु. ७००/- व सिझर प्रसूतीकरीता अतिरीक्त रु. १५००/- लाभ दिला जातो.

अ.क्र	वर्ष	लाभ दिलेल्या एकुण लाभार्थींची संख्या	झालेला एकुण खर्च (रु. लाखात)
१	२००७-०८	१०९३४	७१.०८
२	२००८-०९	११३४५	९४.६४
३	२००९-१०	११६८२	९४.९५
४	२०१०-११	१०८६२	९६.३५
५	२०११-१२	१०७६६	१०६.५३
६	२०१२-१३	१०१३१	१२१.९७
७	२०१३-१४	११२७१	११७.५७

❖ जननी शिशु सुरक्षा कार्यक्रम

जिल्हयामध्ये जननी शिशु सुरक्षा कार्यक्रमांतर्गत माता-मृत्युदर व अर्भक मृत्युदर कमी करणे हे आर.सी.एच. कार्यक्रमाचे महत्वाचे उद्दिष्ट आहे. आरोग्य संस्थांमध्ये होणा-या प्रसूतीपैकी ६० ते ७० % प्रसूती खाजगी रुग्णालयांमध्ये होतात. पैशाच्या अभावामुळे होणारा विलंब अथवा गैरसोय हे माता-मृत्यू अथवा अर्भक मृत्यूचे एक प्रमुख कारण आहे. त्यामुळे सदर विलंब व गैरसोय दुर करणेकरीता गरोदर स्त्रीस प्रसूतीपूर्व, प्रसूती दरम्यान व प्रसूती पश्चात मोफत सेवा देणे, तसेच नवजात अर्भकाला जन्मल्यानंतर ३० दिवसांपर्यंत आवश्यक त्या सर्व सेवा मोफत पुरविणे गरजेचे आहे. जननी-शिशु सुरक्षा कार्यक्रमांतर्गत माता व नवजात अर्भकांना सार्वजनिक आरोग्य संस्थांमध्ये मोफत सेवा पुरविण्यात येत आहेत. या कार्यक्रमांतर्गत जिल्हा रुग्णालय अहमदनगर येथे कॉलसेंटर स्थापन करण्यात आले असून पाच कॉल असिस्टंटची नियुक्ती करण्यात आली आहे. सदर कॉलसेंटरकरीता १०२ हे ०२४१-२४३००७७ हे दोन टोल फ्री फोन नंबर उपलब्ध करून देण्यात आले आहेत. गरोदर मातेस वेळेवर संदर्भसेवा उपलब्ध करून देणे हे या कॉलसेंटरच्या स्थापनेमागील उद्दिष्ट आहे.

सन २०११-१२ मध्ये सदर योजनेअंतर्गत ३५७३ माता व १६४ बालकांना मोफत सेवा देण्यात आल्या आहेत. तसेच सन २०१२-१३ मध्ये सदर योजनेअंतर्गत १२२११ माता व ६५८ बालकांना मोफत सेवा देण्यात आल्या आहेत.

❖ मोबाईल मेडिकल युनिट

राष्ट्रीय ग्रामीण आरोग्य अभियान अंतर्गत पदमश्री विठठलराव विखे पाटील मेमोरीयल फाउंडेशन, वडगाव गुप्ता, अहमदनगर या संस्थेमार्फत माहे ऑगस्ट २०११ पासून अहमदनगर जिल्ह्यातील राहुरी व पारनेर तालुक्यात दुर्गम व अतिदुर्गम ३१ गावात आरोग्य विषयक तपासणी व औषधोपचार देण्यात येतात. सदर संस्थेला याकरीता दोन वाहने पुरविण्यात आली आहेत. या युनिटमध्ये १ महिला वैद्यकिय अधिकारी, १ स्टाफ नर्स, १ प्रयोगशाळा तंत्रज्ञ, १ औषध निर्माता, २ वाहन चालक कंत्राटी पध्दतीने कार्यरत आहेत. दरमहा प्रत्येक गावात जाऊन सर्व आजारावर तपासणी व औषधोपचार करण्यात येतात. ज्या रुग्णांना संदर्भसेवेची आवश्यकता आहे त्यांना संस्थेच्या रुग्णालयात नेऊन उपचार केले जातात. सदर योजनेअंतर्गत दुर्गम भागातील ७५००० लोकांना आरोग्य सेवा पुरविण्यात येत आहेत. या योजने अंतर्गत झालेले काम पुढीलप्रमाणे.

आरोग्य विभाग, जिल्हा परीषद अहमदनगर							
अ. क्र.	तपशील	अहमदनगर					
		२००८.०९	२००९.१०	२०१०.११	२०११.१२	२०१२.१३	२०१३.१४
१	बाह्यरुग्णांची संख्या (OPD)	८८८७६४	१००६०८६	११९७३०५	९६००४१	११२४३८५	१७२०६२०
२	आंतररुग्णांची संख्या (IPD)	१७७६९	२३५७२	२७३५७	१४५०७	१७८६०	४६३७८
३	प्रा.आ. केंद्रात झालेली बाळांतपणे	४०८५	४१९३	५०८३	५५४३	५५०२	५३०२
४	जननी सुरक्षा योजनेअंतर्गत लाभ दिलेल्या लाभार्थीची संख्या	९६०७	१०१३१	१०००८	८४०१	१०१३१	११२७१
५	कुटुंब नियोजन शस्त्रक्रिया (पुरुष)	४२३	४४४	९३	९७	९३	५८
६	कुटुंब नियोजन शस्त्रक्रिया (स्त्री)	१७६४९	१६७१९	२१५५९	२२११३	२४६६४	२२४५१
७	१ अपत्यावरील कुटुंब नियोजन शस्त्रक्रियांची संख्या	१६९	२२७	२७०	२७१	३३८	३५०
	२ अपत्यावरील कुटुंब नियोजन शस्त्रक्रियांची संख्या	१२०७३	११३६०	१४५३१	१४५४९	१६५३०	१४३६७
८	तांबी	१७१६८	१७५९१	१९९५४	२१०७०	२३१२२	२२१६९
९	नोंदविलेल्या गरोदर मातांची संख्या	६७१३०	७४७७८	८६९४५	८२७३८	७७४२१	८०१७३
	पैकी १२ आठवड्याच्या आतील नोंदणी केलेल्या मातांची संख्या	५६२८९	५६६६७	६७०५४	६७१३४	६४११४	६२२९४

१०	पुर्ण लसीकरण झालेली बालके	५८६४०	६१८३२	७१०६८	७४०३६	६९५०२	७४४८६
११	बाल मृत्यु संख्या	३७३	४९१	३९९	२८८	२७४	२४०
१२	अर्भक मृत्यु संख्या	१०५३	९८९	१११६	१०८८	१०१५	९७७
१३	नविन शोधलेली क्षयरोग रुग्णांची संख्या	२०९७	२११०	३३६६	३३४२	४१३१	३७५४
	उपचार केलेल्या रुग्णांची संख्या	१७७३	१८५२	३३६६	३३४२	४१३१	३७५४
१४	नविन शोधलेली हिवताप रुग्णांची संख्या	२६७	४४५	९५९	३४५	३१५	१४३
	उपचार केलेल्या रुग्णांची संख्या	२६७	४४५	९५९	३४५	३१५	१४२
१५	नविन शोधलेली कुष्ठरोग रुग्णांची संख्या	१४३	१४९	१८३	२२९	२७९	२५१
	उपचार केलेल्या रुग्णांची संख्या	१३८	१४८	१८३	२२९	२७९	२५४
१६	नविन शोधलेली डेंग्यु रुग्णांची संख्या	१२	१६९	७	७८	१४९	५१४
	उपचार केलेल्या रुग्णांची संख्या	१२	१६९	७	१२	१४९	५१४
१७	प्रा.आ.केंद्राचे संगणकीकरण	७	८८	९६	९६	९६	९६
१८	मध्यम कमी वजनाची बालके (वयानुसार वजन घेतलेले)			४९०४०	२४७६६	१७४६५	१८४८१
	तीव्र कमी वजनाची बालके (वयानुसार वजन घेतलेले)			५१६३	३५३७	२५५८	३१५९

आशा स्वयंसेविका योजना

राष्ट्रीय ग्रामीण आरोग्य अभियान आशा स्वयंसेविका योजना राबविण्यात येत आहे. आरोग्य यंत्रणा, सेवाभावी संस्था व समाजातील अन्य महत्वपूर्ण घटक यामध्ये सुसंवाद व समन्वय निर्माण करण्याच्या दृष्टीने आशा स्वयंसेविका महत्वपूर्ण दुवा आहे. सदर योजना राबविण्याकरीता जिल्हास्तरावरील आशा कक्षात जिल्हा समुह संघटक व कार्यक्रम सहाय्यक यांची नियुक्ती करण्यात आली आहे.

आरोग्य संवर्धन विविध प्रतिबंधक व उपचारात्मक उपाययोजना तसेच समाजामध्ये जाणीव व जागृती वृद्धिंगत करणे, यामध्ये आशा स्वयंसेविकेची महत्वाची भूमिका आहे. आरोग्य सेवा व आरोग्य संस्थांची माहिती सर्व घटकांपर्यंत उपलब्ध करून देणे, आरोग्य सेवा व सुविधांची लाभ घेण्यासाठी लोकांना प्रोत्साहित करणे, आरोग्य बाबतीत लोकांमध्ये मानसिक व सामाजिक बदल घडवून आणणे इत्यादी महत्वपूर्ण कामे आशा स्वयंसेविका करत आहेत. आदिवासी क्षेत्रात २४४ आशा स्वयंसेविका कार्यरत आहे. २४४ आशा स्वयंसेविकांची नेमणुक करण्याबाबत वरिष्ठ कार्यालयाकडून सुचना प्राप्त झाल्या होत्या. तसेच बिगर आदिवासी क्षेत्रात १५०० लोकसंख्येला १ व १५०० लोकसंख्येपेक्षा जास्त लोकसंख्या असल्यास त्यापुढे १००० लोकसंख्येमागे १ आशा स्वयंसेविकेची नियुक्ती करण्याबाबत वरिष्ठ कार्यालयाच्या सुचनाप्रमाणे अहमदनगर जिल्हयातील

बिगरआदिवासी क्षेत्रातील आशा स्वयंसेविका भरतीचे उददीष्टे ३१८८ आहे, त्यापैकी ३०६५ आशा स्वयंसेविकांची भरती करण्यात आली होती. १२३ आशांची पदे रिक्त राहिली आहेत.

राष्ट्रीय आरोग्य अभियान आशा स्वयंसेविका योजना कार्यक्रम आदिवासी व बिगरआदिवासी क्षेत्रात आहे. आदिवासी क्षेत्रात १० आशामागे १ गटप्रवर्तक व बिगर आदिवासी क्षेत्रात प्रती प्राथमिक आरोग्य केंद्रात १ गटप्रवर्तकांची नेमणुक करण्याबाबत वरिष्ठ कार्यालयाच्या सुचना आहेत. त्याप्रमाणे एकुण आदिवासी क्षेत्रात २४ गटप्रवर्तकांची नियुक्ती करण्यात आलेली आहे. तसेच बिगर आदिवासी क्षेत्रात एकुण ८४ गटप्रवर्तकांची नेमणुक करण्यात आलेली आहे.

आशा स्वयंसेविका निवडीसाठीचे निकष

- आशा स्वयंसेविका ही गावातील स्थानिक रहिवासी आहे.
- आशाची निवड ग्रामसभा करते व नियुक्ती तालुका आरोग्य अधिकारी करतात.
- आशाला नेमणुकीनंतर त्यांना ४३ दिवसांचे (७,४,४,४,४,५,५,५) अनुक्रमे प्रशिक्षण पुर्ण करावे लागते.
- आशाला कामावर आधारीत मोबदला अदा करणेत येतो.
- आशा स्वयंसेविका निवडीसाठी किमान ८ वी पास असणे आवश्यक आहे.

प्रशिक्षणाची स्थिती पुढीलप्रमाणे -

सन	क्षेत्र	उदिदष्ट	साध्य	प्रशिक्षण १	प्रशिक्षण २	प्रशिक्षण ३	प्रशिक्षण ४	प्रशिक्षण ५	प्रशिक्षण ६	प्रशिक्षण ७
२००८-०९	आदिवासी	२४४	२४४	२४४	२४४	२४४	२४४	-	-	-
२००९-१०	आदिवासी	२४४	२४४	२४४	२४४	२४४	२४४	२३३		
	बिगर आ	२९४४	२८१७	१७६९	-	-	-	-	-	-
२०१०-११	आदिवासी	२४४	२४४	२४४	२४४	२४४	२४४	२४४		
	बिगर आ	२९४४	२९१६	२८४६	२६११	१२२१	-	-	-	-
२०११-१२	आदिवासी	२४४	२४४	२४४	२४४	२४४	२४४	२४४	२२४	
	बिगर आ	२९४४	२९३४	२८९२	२६९१	२१३०	८०२	-	-	-
२०१२-१३	आदिवासी	२४४	२४४	२४४	२४४	२४४	२४४	२४४	२१६	२१६
	बिगर आ	२९४४	२९४४	२९३४	२८८५	२६१७	२७३३	२०२८	-	-

अनुदान विषयी माहिती

अ.क्र.	सन	एकुण अनुदान	झालेला खर्च	टक्केवारी	शेरा
१	२००७-०८	२०.०९	११.९५	५९.४८	जिल्हास्तरीय पद रिक्त असल्यामुळे
२	२००९-१०	४६.३४	२०.८९	४५.०८	प्रशिक्षण पुस्तिका १ १०४८ आशांची न झाल्यामुळे
३	२०१०-११	१२३.५२	११९.५१	९६.७५	
४	२०११-१२	१०५.६०४	७७.११	८१.४३	
५	२०१२-१३	११३.१८	१३१.६४	११६.३१	
६	२०१३-१४	२१०.५९	१८८.५२	८९.५२	

आशा स्वयंसेविका पुरस्कार

राष्ट्रीय ग्रामीण आरोग्य अभियान आशा कार्यक्रमांतर्गत राज्य सोसायटीच्या सुचने नुसार चालु वर्षी प्रथमच आशांना पुरस्कार देण्यात येत आहे. सदरील पुरस्कार आशांनी सन २०१०-११ मध्ये केलेल्या कामावर आधारीत आहेत. आशां गावपातळीवर काम करतात. तसेच समाजपरिवर्तनाचे महत्वपूर्ण काम करतात. आदिवासी क्षेत्रात २४४ आशा कार्यरत आहे. व विंगर आदिवासी क्षेत्रात २९४४ आशा कार्यरत आहे. यापुरस्कारासाठी प्रा.आ.केंद्र स्तरावरून प्रती प्रा.आ.केंद्र ५ प्रस्ताव तालुका स्तरावर घेण्यात आलेले आहे. त्याचे तालुकास्तरावर एकत्रीकरण करून छाननी करून तालुकास्तरीय २ आशांची नावे जिल्हास्तरावर प्रस्तावीत करण्यात आलेले आहे. त्यानुसार आशांना तालुकास्तरीय पुरस्कार देण्यात आलेले आहे. तसेच तालुकास्तरीय प्राप्त प्रस्तावानुसार त्यामधून छाननी करून ३ आशां स्वयंसेविकांना जिल्हास्तरीय पुरस्कार देण्यात आले आहे. तालुकास्तरीय २८ पुरस्कार देण्यात आले प्रति तालुकास्तरीय २ तसेच जिल्हास्तरीय ३ पुरस्कार देण्यात आले आहेत.

सदरील पुरस्कार पुढील प्रमाणे देण्यात आलेले आहे.

क्र	पारितोषिक स्तर	परितोषिक संख्या	परितोषिक	
१	जिल्हास्तर	तीन सर्वोत्कृष्ट आशा स्वयंसेविका पारितोषिक	<ul style="list-style-type: none">● प्रथम पारितोषिक रु.१८,०००/-● द्वितीय पारितोषिक रु.१२,०००/-● तृतीय पारितोषिक रु.६,०००/-	जिल्हास्तरावर मुख्य कार्यकारी अधिकारी यांच्या हस्ते
२	तालुकास्तर	दोन सर्वोत्कृष्ट आशा स्वयंसेविका पारितोषिक	<ul style="list-style-type: none">● प्रथम पारितोषिक रु.८,०००/-● द्वितीय पारितोषिक रु.४,०००/-	

आय.पी.एच.एस विभाग

राष्ट्रीय ग्रामीण आरोग्य अभियान अंतर्गत आय.पी.एच.एस निधीमधून साहित्य, उपकरणे व विविध सुविधा उपलब्ध करून देणे होय. आयपीएचएस मानांकाप्रमाणे गुणवत्तापूर्ण आरोग्य सेवा लोकांच्या गरजा लक्षात घेवून पुरविणे हे याचे मुख्य ध्येय आहे.

अहमदनगर जिल्ह्यात एकूण ९६ प्राथमिक आरोग्य केंद्र व ५५५ उपकेंद्र आहेत.त्यापैकी आय.पी.एच.एस अंतर्गत १३-१४ मध्ये निवडण्यात आलेले प्राथमिक आरोग्य केंद्र १७ तर उपकेंद्रे ३३ निवड यांची निवड करण्यात आलेली आहे.

सदर मानकानुसार आरोग्य संस्था कार्यान्वित होण्याकरीता केंद्र शासनाने पुढीलप्रमाणे मानके निश्चित केलेली आहेत.

- १) निश्चित केलेल्या आश्वासित आरोग्य सेवा
- २) आवश्यक पायाभूत सुविधा : आरोग्य संस्थांची इमारत त्याचप्रमाणे ओ.पी.डी., वॉर्ड, लेबररूम, शस्त्रक्रियागृह, प्रयोगशाळा इत्यादी.
- ३) यंत्र सामुग्री व फर्निचर
- ४) मनुष्यबळ

५) औषधे

६) रुग्णवाहिका सेवा

७) बायोमेडीकल वेस्ट मॅनेजमेंट व इतर

तसेच आय.पी.एच.एस अंतर्गत जिल्ह्यातील २३ ग्रामीण रुग्णालयापैकी ६ ग्रामीण रुग्णालयांची निवड करण्यात आलेली आहे व २ उपजिल्हा रुग्णालयांची निवड करण्यात आलेली आहे. १ जिल्हा रुग्णालयही आय.पी.एच.एस अंतर्गत आहे. आय.पी.एच.एस. अंतर्गत गुणवत्तापूर्ण आरोग्य सेवा वाढलेल्या आहेत. सन २००८-०९ ते सन २०१२-१३ साठी निवड करण्यात आलेल्या आय.पी.एच.एस. प्रा.आ.केंद्रे व उपकेंद्रांचा तक्ता खालीलप्रमाणे:-

अ.क्र.	संस्थेचा प्रकार	सन २००८-०९	सन २००९-१०	सन २०१०-११	सन २०११-१२	सन २०१२-१३	सन २०१३-१४
१	प्राथमिक आरोग्य केंद्रे	२४	५०	५९	६३	२१	१७
२	उपकेंद्रे	३४	१५१	२२४	२३१	१०५	३३

❖ राष्ट्रीय बाल स्वास्थ्य कार्यक्रम

राष्ट्रीय ग्रामीण आरोग्य अभियान अंतर्गत शालेय विद्यार्थ्यांची आरोग्य तपासणी कार्यक्रम अंतर्गत अहमदनगर जिल्ह्यातील १४ तालुक्यांमध्ये ६३ पथक तयार करण्यात आलेले आहे. या पथकांमध्ये दोन वैद्यकीय अधिकारी (१ महिला व १ पुरुष), एक औषध निर्माता व १ एएनएम असून या पथकामार्फत ० ते १८ या वयोगटातील मुलांची तपासणी करण्यात येते. सदरील योजनेचा फायदा ग्रामीण भागातील शाळेत जाणा-या विद्यार्थ्यांना होत असून या योजनेमुळे विद्यार्थ्यांमध्ये असलेल्या आरोग्य समस्या वेळीच लक्षात येवून त्यावर लवकरात लवकर उपचार होण्यास मदत होत आहे.

राष्ट्रीय बाल स्वास्थ्य कार्यक्रमा अंतर्गत मागील सहा वर्षात झालेले काम पुढीलप्रमाणे

अ.क्र.	तपशील	२००८-०९	२००९-१०	२०१०-११	२०११-१२	२०१२-१३	२०१३.१४
१	तपासणी केलेल्या एकुण विद्यार्थ्यांची संख्या	६६२०९६	६२४८२५	६३७८१९	६२१२१०	६९७७४०	७४६२३५
२	शाळेत उपचार केलेल्या विद्यार्थ्यांची संख्या	१२५९०६	१४३३७१	६२८३७	६५८८७	५७७०७	६८५६२
३	वरिष्ठ स्तरावर संदर्भित केलेल्या विद्यार्थ्यांची संख्या	१८६८९	९८४४	६६७०	४११५	३८३२	७२५५
४	हृदय शस्त्रक्रिया करण्यात आलेल्या विद्यार्थ्यांची संख्या	५१	९१	५६	७३	६६	१८
५	हृदय शस्त्रक्रिये व्यतिरिक्त इतर शस्त्रक्रिया करण्यात आलेल्या विद्यार्थ्यांची संख्या	२५३	१८२	१११	१२२	१७३	१८२
६	झालेला एकुण खर्च (रु. लाखात)	१०८.००	१००.३१	११५.५७	१३२.४५	१३६.४९	४७८.२६

अर्श (मैत्री क्लिनिक) किशोरवयीन आरोग्य कार्यक्रम जिल्हा रुग्णालय अहमदनगर

एन.आर.एच.एम अंतर्गत अर्श (मैत्री क्लिनिक) किशोरवयीनन आरोग्य कार्यक्रम सन २००७ पासुन राबवण्यात येत आहे.

अर्श क्लिनिकची स्थापना

अर्श कार्यक्रमांतर्गत जिल्यात सन २००७ पासुन जिल्हा रुग्णालय अहमदनगर, उपजिल्हा रुग्णालय पाथर्डी येथे व सन २०१० मध्ये ग्रामिण रुग्णालय संगमनेर व कोपरगाव येथे मैत्री क्लिनिक कार्यन्वीत करण्यात आले. असे जिल्हयात एकुन ४ अर्श क्लिनिक कार्यन्वीत आहे.

तसेच नोव्हेंबर २०१३-१४ मध्ये उपजिल्हा रुग्णालय कर्जत येथे नविन अर्श क्लिनिक सुरु करण्यात आले आहे तसेच २०१३-१४ मध्ये पाथर्डी तालुक्यातील ६ प्रा.आरोग्य केंद्र येथे अर्श क्लिनिक सुरु करण्यात आले आहे.

अर्श क्लिनिक अंतर्गत दिल्या जाणा-या सेवा

अर्श कार्यक्रमांतर्गत मैत्री क्लिनिक अंतर्गत १० ते १९ वयोगटातील किशोरवयीन मुला व मुलींना आरोग्य विषयक माहिती (शारिरीक,मानसिक,आरोग्य व आहार) समुपदेशन, सल्ला, विवाहपूर्व मार्गदर्शन, कुटुंब नियोजन साधने, वैद्यकिय तपासणी व उपचार सेवा दिली जाते.

अर्श समन्वय समिती

२०१०-११ अर्श कार्यक्रमांतर्गत मा.जिल्हा शल्य चिकित्सक यांच्या अध्यक्षते खाली जिल्हा अर्श समन्वय समिती ची स्थापना करण्यात आली व उपजिल्हा रुग्णालय पाथर्डी,कर्जत व ग्रामिण रुग्णालय संगमनेर व कोपरगाव येथे वैद्यकिय अधिक्षक यांच्या अध्यक्षतेखाली तालुका अर्श समन्वय समिती स्थापन करण्यात आली आहे

अर्श क्लिनिक अंतर्गत कार्यरत आधिकारी व कर्मचारी

(१)पुरुष वैद्यकिय आधिकारी - ८	(२) स्त्रि वैद्यकिय आधिकारी - २
(२)अर्श समुपदेशक - १	(४) स्टाप नर्स - १०
(५) अर्श प्रशिक्षक - ४	

अर्श क्लिनिक अंतर्गत बाह्य संपर्क कार्यक्रम

मार्च २०१३-१४ अखेर जिल्हा रुग्णालय अहमदनगर अर्श क्लिनिक अंतर्गत एकुन १० बाह्य संपर्क कार्यक्रम घेण्यात आले व त्यात ५९२९७ किशोरवयीन मुला व मुलींनी सहभाग घेतला उपजिल्हा रुग्णालय पाथर्डी अर्श क्लिनिक अंतर्गत एकुन १० बाह्य संपर्क कार्यक्रम घेण्यात

आले व त्यात ६१२६९ किशोरवयीन मुला व मुलींनी सहभाग घेतला.उपजिल्हा रुग्णालय कर्जत अर्श क्लिनिक अंतर्गत एकुन ४ बाह्य संपर्क कार्यक्रम घेण्यात आले व त्यात ३५६७ किशोरवयीन मुला व मुलींनी सहभाग घेतला.ग्रामिण रुग्णालय संगमनेर अर्श क्लिनिक अंतर्गत एकुन बाह्य संपर्क कार्यक्रम घेण्यात आले व त्यात ६०२५६ किशोरवयीन मुला व मुलींनी सहभाग घेतला.ग्रामिण रुग्णालय कोपरगाव अर्श क्लिनिक अंतर्गत एकुन बाह्य संपर्क कार्यक्रम घेण्यात आले व त्यात ५८२७९ किशोरवयीन मुला व मुलींनी सहभाग घेतला.

अर्श प्रशिक्षण

ऑगस्ट २०१३-१४ अखेर मध्ये अर्श कार्यक्रमांतर्गत कर्जत तालुक्यातील प्राथमिक आरोग्य केंद्र स्तरावर ३८ एन.एन.एम यांचे २ दिवसीय प्रशिक्षण घेण्यात आले

डब्ल्यु.आय.एफ.एस कार्यक्रम

ऑगस्ट २०१३-१४ अखेर डब्ल्यु आय.एफ.एस अंतर्गत १४ तालुका आरोग्य आधिकारी,१४ गट शिक्षण आधिकारी,१४ महिला व बाल कल्याण आधिकारी यांचे एक दिवसीय प्रशिक्षण घेण्यात आले.

कम्युनिटी बेस्ड ऑक्टीव्हिटी

कम्युनिटी बेस्ड ऑक्टीव्हिटी पाथर्डी तालुक्याची निवड करण्यात आली आहे. पाथर्डी तालुक्यातील १२५ गावामधुन २५० मुला व २५० मुली ची पीअर ग्रुप स्वयंसेवक म्हणुन निवड करण्यात आली आहे.व डिसेंबर २०११ अखेर २५० मुले व २५० मुलीचे कम्युनिटी बेस्ड ऑक्टीव्हिटी अंतर्गत प्रशिक्षण पुर्ण झाले आहे.

अर्श कार्यक्रम खर्च

अर्श कार्यक्रमासाठी सन २०१३-१४ मध्ये मंजुर पी.आय.पी ४.१४ (लाख) इतका होता त्या पैकी मार्च २०१३ अखेर ४,०५,०४५/- इतका खर्च झाला एकुन खर्चाची टक्केवारी ९८

❖ रुग्ण कल्याण समिती

रुग्ण कल्याण समिती अंतर्गत साफसफाई, बागकाम, कपडे धुलाई, संस्थेतील उपकरणे दुरुस्ती, रुग्णवाहिका दुरुस्ती, जाहिरात खर्च, पाणीपट्टी, दुरध्वनी बिल, गरीब रुग्णांवर औषधोपचार, संदर्भसेवा इत्यादीकरीता खर्च करण्यात येतो.

अ.क्र.	संस्था	झालेला खर्च (रु. लाखात)					
		२००८-०९	२००९-१०	२०१०-११	२०११-१२	२०१२-१३	२०१३-१४
१	प्रा.आ.केंद्र	९८.७८	९९.४४	१०९.१६	१००.५६	९८.८२	९१.९४
२	ग्रामीण रुग्णालय, उपजिल्हा रुग्णालय	१८.८०	१८.८१	३१.१०	२४.०७	२६.२५	२३.४१
३	जिल्हा रुग्णालय	३.८१	५.९३	४.८६	६.४३	४.९८	४.११

❖ वार्षिक देखभाल निधी

वार्षिक देखभाल निधी योजनेअंतर्गत ज्या संस्थांना स्वतःची इमारत आहे अशा संस्थांना नळतोटायांची दुरुस्ती, लाईट, बल्ब, किरकोळ दुरुस्ती, पडदयांचा वापर, पाणीपुरवठा व्यवस्थेसंबंधी खर्च, वैद्यकिय उपकरणे दुरुस्ती इ.करीता निधी वाटप करण्यात येतो.

अ.क्र.	संस्था	झालेला खर्च (रु. लाखात)					
		२००८-०९	२००९-१०	२०१०-११	२०११-१२	२०१२-१३	२०१३-१४
१	उपकेंद्र	३४.८३	३५.१९	३३.८९	३८.९९	३८.८७	४२.१४
२	प्रा.आ.केंद्र	४३.३०	४१.५१	४०.६०	४१.२८	३९.१९	४२.३९
३	पथके	०.००	०.६७	२.०४	३.३७	३.४६	२.५०
४	ग्रामीण रुग्णालय, उपजिल्हा रुग्णालय	७.७१	१२.४८	१५.७७	२०.६२	२०.७६	१८.४०

❖ प्रा.आ.केंद्र, पथके, ग्रामीण रुग्णालय अबंधित निधी

अबंधित निधी योजनेअंतर्गत स्थानिक स्तरावर संस्थेच्या आवश्यकतेनुसार किरकोळ बाबींसाठी निधी वाटप करण्यात येतो.

अ.क्र.	संस्था	झालेला खर्च (रु. लाखात)					
		२००८-०९	२००९-१०	२०१०-११	२०११-१२	२०१२-१३	२०१३-१४
१	प्रा.आ.केंद्र	२०.२२	२१.९६	२३.३९	२४.००	८२.८१	२३.२४
२	पथके	०.००	१.५७	१.६७	१.८५	१.७४	१.७५
३	ग्रामीण रुग्णालय, उपजिल्हा रुग्णालय	५.९४	६.५४	९.१३	१०.०१	९.४८	११.१४

❖ उपकेंद्र अबंधित निधी

अबंधित निधी योजनेअंतर्गत स्थानिक स्तरावर संस्थेच्या वापरातील औषधे, वॅण्डेज, ब्लिचिंग पावडर, किरकोळ खरेदी पडदे, सतरंजी, रुग्णांसाठी संदर्भसेवा इ. बाबींसाठी निधी वाटप करण्यात येतो.

अ.क्र.	संस्था	झालेला खर्च (रु. लाखात)					
		२००८-०९	२००९-१०	२०१०-११	२०११-१२	२०१२-१३	२०१३-१४
१	उपकेंद्र	४४.१९	४९.२२	५२.७१	५३.७१	५३.३२	५३.६७

❖ ग्राम आरोग्य, पोषण, पाणीपुरवठा व स्वच्छता समिती

ग्राम आरोग्य, पोषण, पाणीपुरवठा व स्वच्छता समिती ग्राम पातळीवर शालेय आरोग्य, पोषण, शिक्षण, स्वच्छता, परीसर संरक्षण, अंगणवाडी सुधारणा, डास नियंत्रण, संदर्भसेवा इत्यादीकरीता अनुदान देण्यात येते.

अ.क्र.	संस्था	झालेला खर्च (रु. लाखात)					
		२००८-०९	२००९-१०	२०१०-११	२०११-१२	२०१२-१३	२०१३-१४
१	ग्राम आरोग्य, पोषण, पाणीपुरवठा व स्वच्छता समिती	१४१.३१	१३६.३७	१४४.९३	१८३.१०	१४०.७०	१५४.६२